

Motion till riksdagen

1986/87: Jo743

Lennart Alsén och Ingrid Hasselström Nyvall (fp)

Miljökontroll av och forskning om Östersjön

Runt Östersjöns kuster bor ca 75 miljoner människor. Samtliga dessa är i varje fall i något avseende beroende av Östersjön. Ur rekreationssynpunkt är Östersjön av helt central betydelse. En stor del av befolkningen i kuststaterna tillbringar fritiden i direkt anslutning till Östersjön, med fiske, segling, bad etc. Östersjöns betydelse för det svenska fisket har också ökat under de senaste decennierna i takt med att fiskezonerna har utvidgats och överfisket i Nordsjön har blivit allt allvarligare. För Sveriges del har också tyngdpunkten i fisket numera förskjutits från Västerhavet till Östersjön, och huvuddelen av det svenska fisket sker nu i södra och centrala Östersjön.

Miljösituationen i Östersjön är ansträngd. Under 1900-talet har situationen i flera viktiga avseenden försämrats. Utsläppen av närsalter är mångdubbelt större nu än för 50 år sedan. Detta har resulterat i mer eller mindre permanent syrebrist i en stor del av Östersjön. Vad gäller miljögifterna är situationen klart oroande i flera fall. Flera däggdjur och fåglar är redan så gott som utrotade, och alltför ofta upptäcks "nya" miljögifter. Helsingforskommissionen har i sin senaste utvärdering (Helcom 1985, under publicering) summerat de för närvarande allra viktigaste frågorna samt summerat forsknings- och undersökningsbehoven för det närmaste decenniet. Man konstaterar här bl. a. att situationen vad gäller närsaltökningen och övergödningen samt vad gäller flera av de svårnedbrytbara gifterna långt ifrån är under kontroll. Man säger vidare att beslutsunderlaget ofta är mycket dåligt då alltför få relevanta långsiktiga undersökningar genomförs.

Sammanfattningsvis torde det stå klart för alla att Östersjön är ett synnerligen hårt utnyttjat område om vilket vi dock vet alldeles för litet. Vår uppfattning om tendenser i utvecklingen vad gäller fiske, annan biologisk produktion, gifter etc. baseras alltför ofta på enstaka provtagningar och i alltför få fall av omsorgsfullt planerade långsiktigt syftande undersökningar.

Undersökningar som syftar till miljökontroll måste baseras på systematiska standardiserade undersökningar av bestämda parametrar. Det är ju endast genom sådana väl genomförda långa serier av provtagningar på samma platser som man med någon säkerhet kan uttala sig om eventuella tendenser i utvecklingen. Vad gäller parametrar som syrgashalt, närsalter och primärproduktion måste frekvensen av undersökningarna vara relativt hög för att resultaten skall kunna användas i miljökontrollsammanhang.

En provtagningsfrekvens var fjortonde dag är nödvändig enligt de flesta experter. Sverige är i detta avseende klart sämre än flera andra Östersjöstater, t. ex. Finland, Polen, Östtyskland och Danmark (tabell 1). Dessa stater följer utvecklingen i sina resp. havsområden betydligt bättre än vad Sverige gör. Finland har exempelvis fyra s. k. intensivstudieområden med provtagning var fjortonde dag runt sin kust, och Östtyskland fem, medan Sverige utefter hela sin kust, från Haparanda till norska gränsen norr om Strömstad, endast har en likartad station. Denna ligger i norra Östersjön (Askö).

Tabell 1. Antalet nationella stationer i några Östersjöstater där biologiska och/eller kemiska parametrar i vattenmassan följs på ett tillfredsställande sätt (provtagning varannan till var fjärde vecka)

Sverige	1
Östtyskland	5
Finland	4
Danmark	8

Totalt runt Sveriges kuster finns tre smärre områden vilka genom åren i varje fall i något avseende har studerats relativt väl: Gullmarsfjorden vid Lysekil, Norrbyn utanför Umeå och Askö i Stockholms södra skärgård. Här har allvarliga försök gjorts att studera tendenser i ekosystemets utveckling. I några avseenden är det kanske möjligt att utifrån dessa undersökningar dra slutsatser för något större område. Baserat på nuvarande kunskapsnivå är dock våra möjligheter till någorlunda säkra generaliseringar mycket begränsade.

Vad som i detta sammanhang är helt uppenbart är att det för en stor del av det svenska havsområdet saknas relevanta undersökningsserier. Mest påtaglig är avsaknaden av intensivstudieområdet vid södra Östersjökusten. Här finns ett par s. k. BMP-stationer (Biological Monitoring Program) i utsjön vilka besöks ett fåtal gånger om året.

Dessa stationer har etablerats genom Helsingforskommissionens försorg. Här registreras fysikaliskt/kemiska parametrar, närhalter, plankton och bottenfauna. Problemet med dessa undersökningar är dock att de utförs utan övergripande koordinering mellan staterna. Som en följd kan vissa stationer på kort tid besökas av flera expeditioner medan andra stationer kanske endast besöks ett par gånger per år.

Förutom bristen på koordinering av provtagningarna finns en brist på fartyg att utföra arbetet på från svensk sida. Sverige har endast ett fartyg (Argos) för dessa provtagningar och genom de stora avstånden kommer därför besöksfrekvensen vid den enskilda stationen med nödvändighet att bli låg. I stället borde mindre båtar stationeras på flera ställen utefter kusten, för att oftare kunna besöka några få stationer i närheten.

Som nämnts ovan finns förutom vid Asköområdet i Stockholms skärgård inget ytterligare s. k. intensivstudieområde i hela den resterande delen av Östersjöområdet (svenska delen). Detta betyder att ingenstans söder om Södermanland görs ett allvarligt försök att med relativt täta, regelbundna provtagningar (varannan vecka) följa utvecklingen vad gäller syrehalter, närhalter och biologisk produktion. Det skulle vara önskvärt med

ett flertal stationer för ett sådant ändamål. Ett område som är centralt beläget på gränsen mellan centrala och södra Östersjön är Torhamnsområdet öster om Karlskrona. Detta område har föreslagits av naturvårdsverket som ett intensivstudieområde. Ett annat viktigt område är Hanöbukten där föroreningsituationen av vissa tecken att döma är speciellt ansträngd.

I detta sammanhang är det också viktigt att poängtera behovet av ett forskningscentrum för studiet av Östersjön och dess miljö. Karlskrona med sitt strategiska läge är här en ytterst lämplig plats att peka på.

Avslutningsvis bör understrykas att det internationella arbetet i Östersjön måste förstärkas. Det gäller såväl undersökningar och miljöövervakning som konkreta åtgärder för att minska föroreningstillförseln m. m. I dag pågår ett samarbete inom ramen för Helsingforskonventionen, ett samarbete som måste förstärkas. Kraftfulla svenska insatser på detta område är nödvändiga.

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan framförts hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om miljösituationen i Östersjön.
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om miljökontroll av Östersjön baserad på systematiska undersökningar.
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inrättande av intensivstudieområden i södra Östersjön.
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om bristen på fartyg för forskningsändamål.
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om Karlskrona som centrum för miljöforskning i Östersjön.
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kraftfulla svenska insatser vad gäller det internationella samarbetet i Östersjön.

Stockholm den 26 januari 1987

Lennart Alsén (fp)

Ingrid Hasselström Nyvall (fp)